

שלח - מקור טעות המרגלים

השיחה: לקוטי שיחות חלק כ"ג, שיחה א' לפרשת שלח • siha.beiyoun@loubavitch.fr

ובכלל, הדבר מסתבר לגמרי, שהדרך הרגילה לכבוש מדינה זרה, היא לשלוח תחילה מרגלים כדי למצוא הדרך הטובה והקלה ביותר לכבוש אותה - וכפי שמפרש הרמב"ן בארוכה⁵.

ועל-פי-זה, נשאלות שני שאלות:

(א) מדוע תלה הקב"ה שליחות זו בדעתו של משה (ורק נתן לזה 'רשות'), ולא **ציווה** על כך מלכתחילה - כבשאר המצוות?

(ב) המרגלים היו הרי אנשים כשרים, שנבחרו ע"י משה במיוחד עבור שליחות זו. כיצד ייתכן, שחל בהם שינוי **קיצוני** כל כך, עד שלא רק שלא בצעו כראוי את שליחותם, אלא פשוט גרמו "בכיה לדורות" - עד עצם היום הזה?

מקור 3:

כדי להבין כל זאת, יש להתעכב תחילה על מטרת שליחותם. כשמעיינים בפסוקים, רואים ששליחותם עבור שני מטרות:

(א) **איסוף נתונים החשובים להצלחת כיבוש הארץ** - לחקור את הארץ, את העם ("החֶזְקָה הַאֲרֶזֶת הַיָּרֵחַ? הַמַּעַט הוּא אִם רָב?"), ביצור הערים ("הַבְּמִחְנֵי אִם בְּמִבְצָרִים?")

(ב) **איסוף נתונים על הארץ עצמה**⁶ - לחקור אם טיב הארץ ("הַטֹּבָה הוּא אִם-רָעָה? הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם רְזָה?"), ועד כדי כך שציווה להם "וְהִתְחַזְקֶתֶם, וְלִקְחֶתֶם [אתכם] מִפְּרֵי הָאָרֶץ".

מסביר הרמב"ן, שהטעם לכך שמשה אמר להם "וְהִתְחַזְקֶתֶם" כדי לקחת פירות אלה⁷, הוא כדי שהמרגלים "לא יפחדו בלקחם מפרי הארץ פן יכירו בהם [האנשים המקומיים בכך] שהם מרגלים". ותכלית לקחת פירות אלה, הוא "כדי שיגידו [המרגלים] לעם וישמחו ויחליפו כוח לעלות שם בשמחה".

נשאלת השאלה: אמנם, **ראיית** פירות הוא דבר חשוב עבור עידוד ודרבון העם (מכיון ש"אינה דומה ראייה לשמיעה"), אבל האם הדבר מצדיק **סיכון** חיי המרגלים (אם יתְּפָסוּ)?!

מקור 4:

והביאור בזה:

אמנם הבסיס לקיום התורה הוא **הקדמת** "נְעִשָׂה" ל"נִשְׁמָע" - שקודם כל יש **לעשות**, ורק אחר כך יש להבין את התורה. אבל מצד שני, אין זה אומר שיש להסתפק **בעשייה טכנית**, ולא לנסות להבין... אדרבה: אחרי ה"נעשה" **דרוש** שלב ה"נשמע"⁹.

וכן הוא בקשר לכניסה לארץ-ישראל:

רצונו של הקב"ה היה שכיבוש ארץ-ישראל לא יהיה רק מתוך ציות לציוויו של **הקב"ה** ("נעשה"), אלא מתוך הבנה והזדהות פנימית של בני-ישראל **עצמם** ("נשמע").

⁵ רמב"ן שלח יג, ב: "ישראל אמרו, כדרך כל הבאים להלחם בארץ נכריה, ששולחים לפניהם אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים... כי הכתוב לא יסמון בכל מעשיו על הנס, אבל יצוה בנלחמים להחליץ ולהשמר ולארוב...".

⁶ כדי שבני ישראל פשוט ידעו **לאן** הם הולכים... מה מחכה להם... וכדלקמן.

⁷ אמנם הפירות היה כבדים, אבל בכל זאת, האם יש צורך בחיזוק עבור כך?!

⁸ "נִשְׁמָע" כאן הוא (לא מלשון "שמיעה", מכיון שאם עושים הדבר, ברור שכבר שמעו הציווי, אלא מלשון) **"הבנה"**. כמו "דַּבֵּר כִּי שִׁמְעֶךָ" (שמואל א ג, י).

⁹ ולכן, בפרשת משפטים (כד, גז), תחילה אמרו בני ישראל "כל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה", ואחר כך (הצטרפו להוסיף) "כל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע".

הערה למגיד השיעור: שיחה זו מיוסדת על התוועדות ש"פ שלח תשל"ג (נמצאת במדור 'הוספות'). בהתוועדות זו ישנם הרבה פרטים משלימים לשיחה, וכדאי לעיין בה.

להעיר, שהרבי נדרש לנושא המרגלים בכמה שיחות (חלק נכבד מהן למדנו בעיון בשנים הקודמות), וכמוכן שבכל שיחה ישנו חידוש מיוחד וזווית חדשה על הנושא. ותן לחכם ויחכם עוד.

הקדמה:

בתחילת פרשתנו, **משה רבינו** שולח מרגלים, אנשים כשרים ומובחרים, כדי לתור את ארץ ישראל כהכנה לקראת הכיבוש הקרוב (שהיה אמור להתחיל בקרוב). זאת תהיה הפעם הראשונה בה משה עשה דבר מבלי שיקבל על כך ציווי מפורש מהקב"ה.

סוף הסיפור ידוע: רוב המרגלים 'הופכים את עורם' לגמרי, בחזירתם הם התחילו להפחיד את בני ישראל, ולשכנע אותם שאי אפשר לעלות לארץ-ישראל וכו'. כעונש על כך, הקב"ה קבע שכל הדור הזה לא יכנסו לארץ-ישראל (והוצרכו לעכב הכניסה ב-38 שנים), ויום תלונתם (תשעה באב) יהיה מעתה יום "בכיה לדורות".

כמוכן שסיפור זה מעלה המון תמיהות: מה קרה כאן בדיוק? למה משה שלח בכלל מרגלים? האם המרגלים היו לכתחילה אנשים כשרים או לא? ואם כן, איך השתנו המרגלים באופן כל כך קיצוני? ובעיקר להוציא הוראה איך נשמרים בימינו מטעויות כאלה...

מקור 1:

בתחילת פרשתנו, הקב"ה אומר למשה¹: "שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיְתֵרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל". ואכן, הכתוב מספר ש"וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֵרָן עַל פִּי ה', קָלָם אַנְשִׁים רְאִשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה".

מה פירוש "שְׁלַח לְךָ"²? מפרש רש"י: "שְׁלַח לְךָ. לְדַעְתָּךְ, אֲנִי אֲנִי מִצְוֶה לְךָ, אִם תִּרְצֶה - שְׁלַח".

היינו שהקב"ה אמר בפירוש למשה, שעליו להחליט **בעצמו** על שליחת המרגלים, והקב"ה בפירוש **לא** יצווה על כך!

מקור 2:

[נשאלת השאלה: האם ניתן לומר שמשה רבינו פעל כאן נגד רצון ה' - שהיה לו להבין שאין לשלוח כלל מרגלים אלה?!].

הרי ברור שאי-אפשר לומר דברים אלה על משה רבינו, מכיון שהקב"ה בעצמו מעיד עליו ש"בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא"³.

בעצם, כל שליחת המרגלים הייתה **ברשות** ה'. כמו שמפרש רש"י על המלים "על-פי ה'": "**בְּרִשׁוּתוֹ**, שְׁלַח עֲבָד עַל יְדוֹ".

ובכלל, האנשים ששלח משה, היו **מבחירי** העדה, וכפי שמפרש רש"י על המילים "קָלָם אַנְשִׁים": "כָּל אַנְשִׁים שְׁבַמְקָרָא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת, וְאוֹתָהּ שְׁעָה כְּשָׂרִים הָיוּ".

¹ היה זה בהמשך לבקשת העם למשה "וַיִּשְׁלַח אֹתָם לְפָנָיו". ומשה לא ידע מה לעשות. הוא ביקש מהקב"ה מה לעשות, וקיבל כתשובה "שלח לך"...

² היה על הכתוב לכתוב "שְׁלַח" בלבד (בלי "לך"), כלשון הרגיל בכל ציווי. (ובפרט שמשה אינו שולח מרגלים אלה **עבורו** ("לך"), אלא עבור כל קהל ישראל!).

³ בסוף הפרשה הקודמת (בהעלותך). אחרי "דיבת מרים ואהרן" על משה אחיהם, הקב"ה אמר להם ברורות, שמשה הינו "נאמן" להקב"ה באופן שונה לגמרי ("בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא. פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בוֹ, וּמִרְאֵה וְלֹא בְּחִידָת, וְתִמְנַת ה' יָבִיט").

⁴ אמנם לא ע"פ **ציווי** ה', אבל ה' נתן בפירוש **רשות** לכך שמשה ישלח אותם.

מקור 6:

"תורה" היא מלשון "הוראה", ומכך מובן שסיפור מעשה המרגלים (אינו סיפור בעלמא, אלא) טומן בתוכו ההוראה וההדרכה איך להימנע מטעותם של המרגלים.

שמה של הפרשה - "שלח" (מלשון "שליחות") - מלמדנו שגם כשאדם עוסק בעבודת ה' מתוך הבנה והזדהות שכלית ("נשמע") - עליו לזכור שהוא אינו עושה זאת מרצונו **שלו**, אלא הוא עושה זאת כשלוחו של **משה רבינו**¹⁶.

וכך נשמרים גם ב"נעשה" וגם ב"נשמע": הסתכלות זו מבטיחה שהמחשבה תהיה מחשבה **אמיתית** ויגיעו למסקנה **אמיתית** -

מהותו של השכל היא למצוא ולהבין רעיון איך שהוא **לאמיתותו**, ללא שום נטיות עצמיות ורצונות אישיים שבגללם ינסה האדם **להתאים** את השכל, כדי שהתוצאה תתאים למה שהוא רוצה, ולא למה שהשכל האמיתי - **האמת** - רוצה!¹⁷

ולכן התורה אוסרת לקיחת שוחד, בטעם ש"השֹׁחֵד יַעֲוֹר עֵינֵי הַכַּמִּיִּים וְיִסְלֹף דְבַרֵי צְדִיקִים", מכיון שגם הדין הוא אכן חכם וצדיק, ברגע שהוא לוקח שוחד (כספי או רעיני¹⁸), הוא כבר לא שייך לדון דין **אמת**, דין שאינו מוטה ע"פ מציאות **עצמית**.

מקור 7:

זו היתה הסיבה לטעותם ולכשלונם של המרגלים: חסרה בהם ההתבטלות כלפי משה רבינו, באופן שהיא תורגש **גם** בהיותם שקועים בעניין של "ונשמע" (לתור את הארץ עם **שכלם**)¹⁹.

ולכן, מכיון שהרגישו את **מציאותם**, כשראו בארץ-ישראל את "הנפילים בני ענק", נפל בהם פחד²⁰ - מה **שלא היה קורה** אם היו בטלים למשה רבינו²¹, והיו מבינים שאין לעזוב השליחות בגלל זה, (וגם אם הניצחון לא יהיה קל, אבל) בטח נצליח!

אך כאשר יהודי זוכר שהוא שליח של **משה**, שמידתו היא מידת **האמת** - מובטח לו שלא יסטה מדרך הישר, ועי"ז נגיע לכיבוש הארץ לגבולותיה, בביאת משיח צדקנו, נאו!

¹⁶ בדרך אפשר: גם אם הקב"ה קבע, שמעתה יש לעבור לשלב ה"נשמע", בכל זאת זה צריך עדיין לעבור דרך ה"לדעתך" של **משה**, ואי-אפשר להסתמך על "לדעתך" של שכל האדם **עצמו**, מכיון, שהוא יכול להיות מוטה, וכדלקמן. כמובן שלקהל מתאים יש להסביר במה מתכוונים כשמדברים על "משה רבינו", שרק בהתקשרות לרבי נשמרים מטעויות שכליות חמורות כאלה. ואפשר להסביר גם בכללות, שיש להיצמד לרב, המורה לאדם - לא מה שהוא **רוצה** - אלא מה שהוא **צריך** לשמוע, מה שהתורה רוצה **באמת** שהוא יעשה.

¹⁷ כמבואר בכמה מאמרי הרבי הקודם, שבדרך כלל, כשאדם מוצא טעם שכלי להסביר דבר **שכבר** עשה - סימן הוא שרוצה רק **להצטייד** על מידותיו, ואין זה טעם שכלי **אמיתי** (וגם אם הטעם שהוא אומר - הוא נכון לשלעצמו). טעם שכלי אמיתי הוא טעם ללא שום נטייה שכלית כלשהי. שכל נקי וטהור.

אפשר לקשר זאת גם למבואר ברשימות (רשימה ב' עמ' 29 - חתונה): "הי' זמן ואמרו, שגם יסוד **השכל** מספיק שלא תהי' ענולה בעולם (מהפכת צרפת). [הי'] זמן ואמרו ויסוד **המדע והחכמה** מספיק. אבל ראה ראינו, שצרות היותן גדולות היו דוקא מהם ועל-ידם [הגרמנים ימ"ש שהיו ערש המדע והחכמה]... ואי-אפשר לבנות אלא על יסוד "שהכל ברא לכבודו". עיין שם בארוכה.

¹⁸ כמוסבר בספר המאמרים עת"ר עמ' קו, שהשוחד לא תמיד **כספי**, אלא גם **רעיני** - ברגע ששכל השופט מוטה, ואינו מצליח להתעלות מעל מציאותו העצמית, ולחשוב על העניין **לאמיתותו** - אינו יכול לדון, גם הוא חכם וצדיק!

¹⁹ בדרך אפשר: כל עוד היו ב"נעשה", בקיום ציוויי משה **ללא טעם**, הם עשו זאת בהידור! אבל כשמשה אומר להם להפעיל **שכלם**, הם התקשו בשלב ה"נשמע", מצד אחד להפעיל שכלם ומצד שני לשמור על הביטול המוחלט למשה רבינו! וכמובא בכמה שיחות, שזו הייתה מעלת יהושע וכלב, שהיו בביטול מוחלט למשה רבינו, (כלב פעל זאת גם ע"י השתחוחותו בקברי האבות). ורק כך נשמרים.

²⁰ ופחד זה היה מעין "**שוחד**", לנטות את שכלם לחשוב שא"א לעלות לארץ.

²¹ בדרך אפשר: "בני הענקים" אכן ממש מפחידים בן-אדם רגיל! זה מובן לגמרי שהם פחדו מהם, על-פי שכל. אלא מה, אם היו בטלים למשה, בני הענק לא היו מפחידים אותם כלל! וממילא שכלם לא היה משוחד לחשוב שא"א לעלות לארץ, אלא שהיו חושבים **כאמיתת** העניין, שאכן הם **יכולים** לנצחם!

לשם כך נשלחו המרגלים, ואף נצטוו להביא מפרי הארץ - כדי להביא להתרשמות ישירה של בני-ישראל ממעלותיה של הארץ, כך שהם **עצמם** ירצו להיכנס אליה ולשבת בה.

וכך יובן גם בקשר למטרה הראשונה בשליחת המרגלים (איסוף הנתונים לעזור **בכיבוש** הארץ): רצונו של הקב"ה היה שבני-ישראל יפנימו **בשכלם שלהם**, שבידם הדבר, ויש להם על פי טבע את היכולת לגבור על יושבי הארץ!¹⁰

זוהי משמעותם של דברי הקב"ה למשה "שלח לך - **לדעתך**": מאחר שמטרת שילוח המרגלים היא כדי לשתף את דעתם של **בני-ישראל עצמם** בכיבוש הארץ - צריך גם **עצם** השילוח להתבצע מדעתם ועל-פי הבנתם של בני-ישראל (בהנהלת משה), ולא על-פי ציוויו הישיר של הקב"ה¹¹.

מקור 5:

עפ"ז נוכל להבין גם ממה נבעה טעותם של המרגלים:

מאחר ששילוחם היה במטרה שיפעילו את שכלם ויחוו את דעתם **שלהם** בעניין הדרך **המתאימה** לכיבוש הארץ - הנה, הם אמרו בדיוק מה שראו בעיניהם! ש"עז העם היֵשֵׁב בְּאַרְץ, וְהָעָרִים בְּצִרֹת גְדֹלֹת מְאֹד, וְגַם יְלָדֵי הָעֵנֶק רְאִינוּ שָׁם". ואין בכך שום עוול לשליחותם¹² - וכפי שמפרש הרמב"ן¹³.

עפ"ז, המרגלים קיימו (לדעתם) את שליחותם, ובהידור! אם כן במה התבטאה טעותם? אכן, הבעיה הייתה, שהמרגלים הרשו לעצמם (בטעות חמורה) ללכת שלב אחד יותר רחוק:

המרגלים סברו ששליחותם אינה רק כדי לברר איך לכבוש הארץ (על-פי טבע), אלא הם חשבו ששליחותם היא **גם** לברר אם **עצם** כיבוש הארץ הוא דבר נכון (על-פי טבע), ושם לדעתם הכיבוש אינו אפשרי - אין לבצעו כלל. ולכן, בהתאם לנסיבות הקשות שראו, הם קבעו ואמרו: "לא נוכל לעלות!"

וזוהי כמובן טעות חמורה, מכיון שמעצם זה שמשה רבינו שלח אותם כדי לברר איך לכבוש הארץ, משמע שהדבר אפשרי, והשאיילה היא רק איך (ולא האם יש) לעשותו¹⁴.

ואם כן, ההוספה שאמרו "לא נוכל לעלות", אינה רק **תוספת** על שליחותם, אלא יותר מכך, זהו בדיוק ה**היפך** משליחותם¹⁵.

¹⁰ וכפי שאמר כלב בן יפונה בחזירתו: "יכול נוכל לה!", הננו יכולים להצליח! היינו שהוא ניסה לשכנע את כולם, שהדבר פשוט אפשרי (גם על-פי טבע)!!

¹¹ בדרך אפשר: והגם שבפועל המרגלים **נפלו**, ואם כן השליחות נכשלה. הנה דבר ראשון אם היו עושים זאת נכון, היה אפשר למנוע זאת, כדלקמן.

חוץ מזה, בעצם מתחילה כאן תקופה חדשה בה הקב"ה אומר שאנחנו צריכים להבין מעצמנו, ואין זה כלל מכיון שהקב"ה עוזב אותנו ח"ו, אלא אדרבה - הדבר דומה לילד המבקש כל דבר מהוריו עד לגיל מבוגר. מגיע זמן שאומרים לו "לך תסתדר לבד!". וגם אם ייכשל בפעמים הראשונות, זה בסדר, הוא מתאמן... נפל פעם ראשונה - פעם שנייה יצליח, ו**מעצמו**!

¹² במילים אחרות: מכיון שהשליחות כאן היא דווקא להפעיל את שיקול הדעת של השכל, הנה הגם שהמרגלים היו אנשים כשרים, שאם הקב"ה היה **מצווה** ללכת לארץ ישראל, הם היו עושים זאת מיידית! אבל כאן, שיש בקשה להפעלת השכל העצמי, אז הם **חייבים** להגיד תחושתם **האישית** על המצב!

¹³ רמב"ן שם: "[היו] צריכין להשיבו על מה שצווה אותם. ומה פשעם ומה חטאתם כשאמרו לו "אפס כי עז העם והערים בצורות גדולות", וכי על מנת שיעידו לו שקר שלח אותם? בכל זה אמרו **אמת** והשיבו על מה שנצטוו".

¹⁴ וכפי שלמדנו בלקו"ש חלק י"ג שלח א' (שיחה בעיון לשנת תשע"ז), ששלחו אותם רק לעשות דו"ח על המצב, ולא להחליט החלטות.

וגם, מעצם זה שהקב"ה מצווה מיהודי לעשות משהו (והרי ציווים להיכנס לארץ ישראל), מעצם זה ברור, שהדבר אפשרי, והקב"ה בתור "יוצר האדם", מכיר האדם יותר טוב ממנו, וקובע שהדבר אפשרי. והרי גם בשר ודם, אם רק בדעת ידבר, לא יצַה למישהו אֶחָר לעשות דבר אם הינו יודע שאין ביכולת הַמְצָנָה לקיימו! וכן הוא עבור כל מצווה שהקב"ה ציווה - שהשאלה אינה **אם** אפשר לקיימה (ברור שאפשר, מכיון שהקב"ה ציווה!), אלא **כיצד** יש לקיימה.

¹⁵ שלחו אותם לברר איך לעשות דבר, והם קובעים שאי אפשר כלל לעשות...